East African Journal of Swahili Studies

eajss.eanso.org

Volume 3, Issue 1, 2021

Print ISSN: 2707-3467 | Online ISSN: 2707-3475

Title DOI: <https://doi.org/10.37284/2707-3475>

EAST AFRICAN
NATURE &
SCIENCE
ORGANIZATION

Original Article

Kupambanua Mbinu za Uwakilishi wa Uhalisia-Ajabu Katika Mustakabali wa Uongozi Barani Afrika Katika Karne ya 21 Katika Riwaya ya Babu Alipofufuka.

Grace Adhiambo Onyango¹, Dkt. Onesmus Gitonga Ntiba¹ & Prof. Rocha Mzungu Chimera²

¹ Chuo Kikuu cha Mount Kenya, S. L. P. 4441–40200, Kisii, Kenya.

² Chuo Kikuu cha Pwani, S. L. P. 195–80108, Kilifi, Kenya

* Barua pepe ya mawasiliano: graceadhiambo2020@gmail.com

DOI ya Nakala: <https://doi.org/10.37284/eajss.3.1.413>

Tarehe ya Uchapishaji: IKISIRI

15 Septemba 2021

Istilahi Muhimu:

*Kupambanua,
Uwakilishi,
Karne,
Riwaya,
Mustakabali na
Afrika,
Babu Alipofufuka,
Uhalisia-Ajabu.*

Sanaa za kihalisia-ajabu husheheni usimulizi wa matukio yasiyotafsirika wala kufikirika kuwa na uyakiniifu katika maisha ya mwanadamu. Fasihi za aina hii hutilia nguvu umazingaombwe na kukiuka uhalisia. Riwaya ya Babu Alipofufuka ya Mohamed ni mfano mojawapo wa fasihi yenye uhalisia-mazingaombwe. Utafiti huu unapambanua mkabala huo kwa kusimikwa kwenye mada Mustakabali wa Uongozi katika bara la Afrika katika karne ya 21: Tathmini ya Uhalisia-ajabu katika Riwaya ya Babu Alipofufuka na Said Ahmed Mohamed. Malengo ya utafiti huu ni; Kupambanua uhalisia-ajabu na uozo wa uongozi na hatimaye kutambua suluhu kwa matatizo ya uongozi barani Afrika kwa mujibu wa riwaya ya Babu Alipofufuka. Uchunguzi katika kazi hii uliongozwa na nadharia ya uhalisia-ajabu kwa kujifunga kwa mihimili yake mitano: kinaya, uandishi ndani ya uandishi, umazingaombwe katika mukhtadha halisi, vurugu la kiwakati na muingilano wa matini. Utafiti wenyewe uliendeshwa kwa mtindo wa kimakusudi ambapo matini maalum zilichanganuliwa maktabani na vile vile mtandaoni. Mbinu ya uchanganuzi ilihusu yaliyomo katika riwaya ya Babu Alipofufuka. Mhakiki pia alilenga kuchanganua kazi nyingine za fasihi kwa misingi ya malengo ya utafiti huu. Matokeo ya uchunguzi huu yana umuhimu mkubwa kwani yatasaidia kuchunguza suala la uongozi katika kutatua matatizo ya ndani kwa ndani kwa mustakabali wa itikadi za Kiafrika. Uchunguzi huu unashikilia kuwa utandawazi ni nduli ambalo limechangia kuwepo kwa matatizo humu barani na kuzidi kuifanya Afrika kunyongeka katika minyororo ya utumwa mpya. Taswira hii ni dhahiri katika riwaya mpya za Kiswahili. Matokeo yake bila shaka yatapevua ufahamu kuwa Afrika ina itikadi za kijadi ambazo

zilizingatiwa katika kutafuta suluhu kwa matatizo ya ndani kwa ndani hasa za kisiasa. Wanafunzi wa shule za upili na vyuo vikuu pia watanufaika na matokeo ya uchunguzi huu kwa kupata mwelekeo wa uhakiki wa kazi za fasihi mintarafu zenye uhalisia-ajabu.

APA CITATION

Onyango, G. A., Ntiba, O. G. & Chimera, R. M. (2021). Kupambanua Mbinu za Uwakilishi wa Uhalisia-Ajabu Katika Mustakabali wa Uongozi Barani Afrika Katika Karne ya 21 Katika Riwaya ya Babu Alipofufuka. *East African Journal of Swahili Studies*, 3(1), c. <https://doi.org/10.37284/eajss.3.1.413>.

CHICAGO CITATION

Onyango, Grace Adhiambo, Onesmus Gitonga Ntiba and Rocha Mzungu Chimera. 2021. "Kupambanua Mbinu za Uwakilishi wa Uhalisia-Ajabu Katika Mustakabali wa Uongozi Barani Afrika Katika Karne ya 21 Katika Riwaya ya Babu Alipofufuka". *East African Journal of Swahili Studies* 3 (1), 124-131. <https://doi.org/10.37284/eajss.3.1.413>.

HARVARD CITATION

Onyango, G. A., Ntiba, O. G. & Chimera, R. M. (2021) "Kupambanua Mbinu za Uwakilishi wa Uhalisia-Ajabu Katika Mustakabali wa Uongozi Barani Afrika Katika Karne ya 21 Katika Riwaya ya Babu Alipofufuka", *East African Journal of Swahili Studies*, 3(1), pp. 124-131. doi: 10.37284/eajss.3.1.413.

IEEE CITATION

G. A. Onyango., Ntiba, O. G. & Chimera, R. M., "Kupambanua Mbinu za Uwakilishi wa Uhalisia-Ajabu Katika Mustakabali wa Uongozi Barani Afrika Katika Karne ya 21 Katika Riwaya ya Babu Alipofufuka", *EAJSS*, vol. 3, no. 1, pp. 124-131, Sep. 2021.

MLA CITATION

Onyango, Grace Adhiambo, Onesmus Gitonga Ntiba & Rocha Mzungu Chimera. "Kupambanua Mbinu za Uwakilishi wa Uhalisia-Ajabu Katika Mustakabali wa Uongozi Barani Afrika Katika Karne ya 21 Katika Riwaya ya Babu Alipofufuka". *East African Journal of Swahili Studies*, Vol. 3, no. 1, Sep. 2021, pp. 124-131, doi:10.37284/eajss.3.1.413

UTANGULIZI

Uandishi wa riwaya za Kiswahili umekuwa na mabadiliko makubwa. Maandishi ya mwanzo au riwaya za mwanzo zilijaa udhahania mkubwa kwa mujibu wa Njogu na Chimera (1999). Kwa mfano, Utendi wa *Fumo Liyongo* ambao ni mojawapo ya fasihi ya kale katika sanaa ya Kiswahili umejaa masimulizi ya kidhahania. Kwa asilimia kubwa udhahania huu ulihalisi ukweli wa kimaumbile kama ulivyo katika jamii zetu inavyoshudiwa katika maisha ya sasa.

Katika miaka ya 1950 mpaka 1960 waandishi wa mwanzo wa fasihi ya Kiswahili kama vile Shaban Robert walitunga kazi zenye udhahania na fantasia tele. Riwaya kama vile *Kusadikika* na *Kufikirika* ni baadhi tu ya riwaya za Shaban Robert ambazo ziliwakilisha maoni ya msanii huyu kuhusu uongozi katika bara la Afrika. Wakati huo ndiyo mwanzo mataifa ya Afrika huru kuanza kujitawala. Robert akiota ndoto ya maendeleo ya Bara la Afrika kutokana na raslimali zilizojaa tele humu Afrika. Alilenga kuzindua tabaka la uongozi kuleta mageuzi katika sera za utawala ndani ya mazingira mapya ya

ukoloni-mamboleo. Mageuzi haya yalipaswa kunufaisha jamii ya Afrika kiuchumi, kisiasa na kijamii. Baadhi ya wahakiki wa kazi za fasihi walipuuza tungo hizi na kuziona kama tungo zilizokosa ufundi wa kisanii na kwamba zilikuwa za kinathari tu kama ngano za kawaida. Matukio mengi yaliyosimuliwa humo yalikuwa ya kiajabu na kwamba yalikosa uyakiniifu wa kutokea maishani.

Baina ya miaka ya 1960 mpaka 1980 kukawa na mabadiliko katika uandishi wa riwaya za Kiswahili. Mabadiliko ya kijamii yalisukumia waandishi wengi kuzungumzia matatizo yaliyokuwa yakiikumba jamii. Lindfors (1981) na Wamitila (2002) wanaafiki kuwa jukumu kuu la fasihi ni kuweka upenuni masuala muhimu yanayoiathiri jamii yawe mazuri au machafu. Kwa maoni yao msanii mzuri humwandikia mwanadamu kwa ajili ya ubinadamu wake. Hii ni kusema kuwa matukio na mazingira ya uandishi wa wakati huu yalipaswa kuanika uhalisia ulioko katika jamii. Hivyo basi maswala kama vile; ukahaba, uongozi mbaya, ufisadi, uchafuzi na uhifadhi wa mazingira, maambukizi ya maradhi hatari, tamaa, uzandiki,

umaskini na kadhalika, yalijenga maudhui ya maandishi mengi.

Kwa hivyo uandishi uliojaa fantasia au udhahania ulipingwa na maoni ya wanauhalisia. Walakini, wataalamu kama vile Mohamed (1981) na Mbatiah (1990) wanaafiki kuwa kazi ya utunzi inapaswa kuongozwa na itikadi za kihalisia katika mustakabali wa kuiadilisha jamii husika. Kwa mujibu wa Mbatiah (1990), mabadiliko ya kindoto, kifantasia na udhahania ni mabadiliko tu ya ulimwengu wa maandishi husika. Yaani, Shaban Robert akiishi jana ilihali maandishi wengine wakiishi kesho ya jana yake Robert.

Hata hivyo, katikati ya miaka ya 1980 mpaka 2000 na kuendelea mpaka sasa kukaingia enzi mpya katika maisha ya mwanadamu. Karne mpya ya 21 ilipambazukia ulimwengu mpya wenye mahitaji ya kimawasiliano katika mfumo wa utandawazi. Tangu miaka ya 1990, maandishi mbalimbali wa riwaya wameweza kueleza mikondo mbalimbali kuhusu dhana hii. Kwa hakika, maandishi kama vile Crafts (2000) na Jauch (2001) katika kazi zao wameweza kuonyesha utandawazi kama wakala wa maendeleo hasa kwa nchi zinazoendelea. Hii ni kwa kufafanua malengo ya utandawazi kama; kuboresha maisha ya watu, kuondoa umaskini na kuimarisha uchumi. Hivyo, utandawazi umefungua milango ya biashara, masoko huru ya bidhaa na kuufanya utamaduni wa taifa moja kuingiliana na tamaduni za mataifa mengine. Waandishi wengine wa fasihi wanatofautiana na mtazamo huo na kusema kuwa utandawazi umekuwa kiini cha matatizo katika nchi hizo zinazoendelea. Kwa mfano, madhara yake yamezua matatizo chungu nzima kuliko manufaa yake. Madhara haya hujumuisha kunyonywa rasilmali za nchi hizi zinazoendelea na kuwaacha maskini zaidi. Vilevile, huhusu uchafuzi wa mazingira, uchumi, tamaduni na kubadilisha maisha ya wananchi hao kuwa mabaya zaidi.

Waandishi wa Riwaya Mpya ya Kiswahili wametumia njia tofauti kueleza mitazamo yao kuhusu mchakato wa utandawazi katika kujikomeza kwake ndani ya siasa za mataifa ya Afrika. Mbinu hii ambayo hutumia vipengele vya Usasaleo na Udenguuzi kueleza ujumbe imezua utata zaidi katika msuko wa masimulizi. Sababu ya kutumia vipengele hivi si bayana, hivyo suala la utandawazi katika Riwaya Mpya si ya moja kwa moja.

Mabadiliko katika uwakilishaji ndiyo kiini cha Riwaya Mpya. Utanzu huu umepata mtekenyo wa mabadiliko ili kuepuka kupooza na kushindwa kushawishi kwa fikra na umbuji. Khamis (2005) anaeleza kuwa kanuni ya mabadiliko haya ni kuwa chenye mwanzo (riwaya ya uhalisia) kina mwisho - sharti kichoke, lazima kipoteze nguvu na msisimko wake. Hivyo, Riwaya Mpya ikaibuka.

Suala linalodhihirika hapa ni kuwa palitokea udenguuzi wa kimbabala katika uchambuzi wa kifasihi kwa kuangazia athari za usasa-leo au utandawazi katika fasihi ya Kiswahili. Waandishi wengi wakiwemo Said Ahmed Mohamed katika *Babu Alipofufuka* waliuona utandawazi kuwa kitovu cha uozo wa maadili ya kijamii na kisiasa katika nchi nyingi za ulimwengu zinazoendelea. Madhara yake yalikuwa na uzito mkubwa katika kapu la faida zake. Mfumo huu umeendelea ukoloni-mamboleo kwa kunyonywa kwa rasilmali za nchi hizo na kuzifanya maskini wa kupindukia. Mazingira, uchumi na biashara za mataifa yanayoendelea yamechafuliwa zaidi kwa faida ya wasioonekana. Wataalamu kama vile; Khamis (2007) na Pillai (2011) wanauona utandawazi kama janga kubwa kwa mataifa machanga chini ya viongozi wenye maono ya kiteknolojia lakini bila kutambua jadi ya jamii zao. Hii ndiyo sababu Said Ahmed Mohamed katika *Babu Alipofufuka* anaangazia suluhu ya matatizo ya uongozi katika mataifa yanayoendelea kwa kusisitiza umuhimu wa kitovu cha jadi kutoa mwelekeo wa kisiasa. Yamkini kuimarika au kudidimia kwa jamii yoyote iwayo hutegemea mfumo wa siasa zake katika kubaini sera mwafaka mintarafu ya itikadi za jamii husika. Mawazo haya bila shaka huitaji jamii kuwa na mustakabali mpya unaoweza kuikwamua kutoka kwa vizingiti vya karne mpya.

MALENGO YA UTAFITI

Uchunguzi huu ulidhamiria kuonyesha umuhimu wa kuunganisha dhana za utunzi kama zilizvyodhihirika katika riwaya za mwanzo na zile za sasa. Mtazamo huu unashikiliwa na imani kuwa suluhu kwa matatizo ya uongozi barani Afrika una suluhu katika historia yake. Afrika ina utambulisho wake katika imani za jadi za jamii mbalimbali na hivyo Afrika ya sasa itakuwa Afrika bora ya kesho kutokana na Afrika ya jana na juzi.

MISINGI YA UTEUZI WA MADA

Uongozi ni suala ambalo limekuwa likiandikiwa si haba katika fasihi ya Kiswahili tangu riwaya za mwanzo, za kihalisia na riwaya mpya. Riwaya za mwanzo ziliangazia ndoto ya uongozi wenye iktisadi ili kuleta maendeleo kwa mataifa huru ya Afrika. Viongozi wakongwe kama vile Mwalimu Julius Nyerere (1962), Kwame Nkrumah, Nelson Mandela kati ya wengineo walijizatiti kuimarisha mifumo ya uongozi kwa manufaa ya vizazi vijavyo. Mawimbi ya mabadiliko ya kisiasa yaliyumbisha ndoto hizo na kukaibukia viongozi wachanga waliokosa tajriba ya utawala. Mawimbi hayo yalitokana na muigo wa mageuzi ya kisiasa yaliyokuwa yakishuhudiwa katika Uropa Mashariki na ambayo yalichangia kusambaratika kwa muungano wa Usovieti. Kizazi hiki cha viongozi wapya ndicho kinachoangaziwa na Said Ahmed Mohamed katika riwaya ya *BABU ALIPOFUFUKA*. Riwaya hii inawakilisha uhalisia-ajabu au uhalisia wa kimazingaombwe katika kutafuta suluhu ya matatizo ya uongozi barani Afrika katika karne mpya ya 21. Kwa mintarafu hii utafiti huu ulilivalia njuga suala hili na kulenga kutathmini jinsi ususi wa matukio yenye umaajabu katika riwaya hiyo yaweza kuwa na mashiko ya kusuluhisha matatizo ya uongozi kama yanavyoshuhudiwa barani Afrika. Kwa sababu hiyo, utafiti huu ulijengwa katika msingi wa mada maalum ambao ni; Mustakabali wa Uongozi katika bara la Afrika katika karne ya 21: Tathmini ya Uhalisia-ajabu katika Riwaya ya Babu Alipofufuka na Said Ahmed Mohamed.

NADHARIA YA UTAFITI

Uchunguzi huu ulidhamiria kuonyesha umuhimu wa kuunganisha dhana za utunzi kama zilivyodhihirika katika riwaya za mwanzo na zile za sasa. Mtazamo huu unashikiliwa na imani kuwa suluhu kwa matatizo ya uongozi barani Afrika una suluhu katika historia yake. Afrika ina utambulisho wake katika imani za jadi za jamii mbalimbali na hivyo Afrika ya sasa itakuwa Afrika bora ya kesho kutokana na Afrika ya jana na juzi.

Mkabala muhimu ulionuiwa katika kazi ulikuwa kupambanua mtazamo yakinifu mintarafu umazingaombwe wa itikadi za jadi za jamii za

Afrika katika kusuluhisha matatizo ya uongozi bila ya kutafuta suluhu kutoka ughaibuni.

Mkabala wa kinadharia ya uhalisia-ajabu au usasaleo au uhalisia wa kimazingaombwe unafungamanishwa na malengo ya utafiti huu. Kwa hali hii ilikuwa rahisi kubaini na kutambua matatizo yanayozonga mataifa yanayoendelea kama yalivyowakilishwa katika kazi ya fasihi. Isitoshe, dhana kuwa riwaya mpya ni ngumu kueleweka itarahisishwa kwa mkabala wa kinadharia ambao umezingatiwa katika uchunguzi huu.

Mafanikio ya uchunguzi huu vilevile yatakuwa amali muhimu kwa taasisi za kielimu katika kutoa mwongozo bora kwa Wizara ya Elimu wakati wa kupendekeza vitabu vya fasihi kwa viwango mbalimbali vya elimu. Utafiti huu hivyo basi utafanikisha zaidi kuimarisha mapendekezo ya mitaala ya fasihi kwa wanafunzi wa viwango mbalimbali ikizingatiwa kuwa mabadiliko ya ulimwengu wa sasa huelekea kuathiri mtazamo wa vijana kuhusu jamii yao. Kuhusishwa kwa vitabu vya riwaya mpya katika mtaala wa fasihi ya Kiswahili kutakuwa ni hatua moja ya kusaidia katika kuhamasisha kizazi cha sasa jinsi ya kutatua matatizo yake yanayochangiwa pakubwa na utandawazi kama unavyowakilishwa katika riwaya ya *Babu Alipofufuka*.

UHAKIKI WA MAANDISHI

Fasihi ya Kiswahili ina historia ndefu hususan uandishi wa riwaya. Uhakiki wa riwaya za Kiswahili umeweza kuainisha riwaya za Kiswahili katika makundi mawili kuu; Riwaya za mwanzo au tangulizi na riwaya mpya. Kwa mujibu wa Khamis (2005) uainisho huo ulizingatia mtindo wa utunzi na uwasilishaji wa masuala ibuka katika dhamira ya mwandishi. Mkabala huu ulikuwa wa manufaa makubwa kwa kazi hii hasa kwa kuzingatia dhamira ya utafiti huu mintarafu riwaya mpya.

Khamis (2010) akimnukuu mwanaharakati wa mapinduzi katika uandishi wa riwaya, anadai kuwa udenguzi wa mtindo wa uandishi huchochea mapinduzi katika jamii za watu nia ikiwa ni kujenga urazini miongoni mwa binadamu. Mitazamo, falsafa na itikadi yao pia hubadilika kama inavyodhihirika katika riwaya mpya. Kazi ya Khamis (2010) inaelezea mtindo wa uandishi wa

fasihi kuchukua mkondo ambao ni tofauti na ule wa kawaida. Mabadiliko haya husukumwa na udhalimu wa mfumo wa uongozi ambao ulisisitiza umuhimu wa maandishi kuandikia masuala sahili ya kijamii. Mtazamo wa Khamis ni kuwa mabadiliko katika uandishi ulisawiri sura mpya ya uandishi wa riwaya hasa katika kutafuta suluhu kwa matatizo ya kijamii katika ulimwengu wa sasa. Utafiti huu unapania kudhihirisha kuwa mabadiliko katika uandishi wa riwaya mpya unavyoathiri maudhui changamano. Hivyo basi maelezo haya ya Khamis yanatoa mwanga kuingiza umazingaombwe katika kutafuta suluhu kwa matatizo ya kijamii kama yatakavyoshughulikiwa katika utafiti huu.

Bergonzi (1972) kwa upande wake anaeleza kuwa matukio ya kijamii yalitazamwa kwa uwazi mkubwa mno na hivyo yaliwasilishwa kwa njia yakinifu kama yalivyotukia katika jamii husika. Wasomi na watu wa kawaida ambao walitatizika kuelewa riwaya za mwanzo walisaidika kutokana na uhalisia wa riwaya za baina ya miaka ya 1960 mpaka 1980.

Utafiti huu unachukulia kuwa riwaya tangulizi zilijikita katika uhalisia mkavu na kushadidia maoni za Walibora (2010) na Khamis (2010). Kwa mtazamo wetu hapa ni kuwa riwaya mpya ni utanzu wa fasihi uliopata uamuzi wa mabadiliko ili kuepuka kupooza na kushindwa kushawishi fikra za umbuji. Ni dhahiri kuwa mwelekeo huo unakubaliana na utafiti huu kwa kuchukulia kuwa umbuji mkubwa upo katika riwaya mpya ndiposa maswala kama vile mustakabali wa uongozi barani unaweza kutambuliwa humo katika karne mpya.

Riwaya mpya inasisitiza kuwa ulimwengu wa sasa waweza kubadilishwa kwa kuzua uoga na kukata tamaa. Roth (1982) anapambanua masuala kama vile kashfa, kichaa, upumbavu, usahili na uwongo kuwa na ukweli katika ndoto na wakati huo huo kuzoa nguvu za kimazingaombwe kwa nia ya kubadili jamii ya karne ya 21 yenye kutawaliwa na utandawazi. Taswira hii inadhihirika katika riwaya za mwanzo. Hata hivyo utafiti huu utapania kuonyesha athari za mabadiliko hayo katika kudhihirisha mustakabali wa uongozi wa bara la Afrika kama unavyojitokeza katika riwaya mpya ya *Babu Alipofufuka*.

Misingi ya uhalisia-ajabu umechangia pakubwa katika kuimarisha maudhui yanayopatikana katika

riwaya mpya. Kuibuka kwa mtindo huu mpya kwa mujibu wa Kezilahabi (1990) ni kujaribu kuchanganua matatizo ya kijamii kwa jicho pevu mno ikilinganishwa na hali katika riwaya za kihalisia. Kezilahabi anapambanua zaidi dhana ya utatuzi huo kuwa na matapo mawili. Tapo la kwanza ni mtazamo wa Kiafrika na tapo la pili ni mtazamo wa kimataifa. Maudhui kwa mtazamo wa matapo yote huwasilishwa kwa njia ya kiajabu au kimazingaombwe. Itabainika kuwa riwaya mpya kwa upembuzi wa kijuujuu unapotosha kimakusudi kutokana na fani ya uandishi. Sifa zinazotambulisha upotovu huu ni kuwepo kwa matumizi ya herufi kubwa au za mlazo, maandishi kukolezwa, uwepo wa picha ya kimazagizagi na kadhalika. Kezilahabi (1985) katika tasnifu yake ya Uzamifu anaibua mdokezo kuwa riwaya mpya hupotosha wasomaji wake kimakusudi kwa kuingiza vitu visivyodhihirika katika muundo wa riwaya. Hata hivyo kwa kiasi kikubwa itachukuliwa kuwa upotoshaji huu wa kimakusudi ni mambo mapya katika riwaya au msuko wake wa matukio? Mkanganyo huo kama unavyowasilishwa na Kezilahabi umezingatiwa katika utafiti huu kwa kuhakiki dhamira ibuka katika riwaya mpya.

Imedhihirika kuwa pia umbuji wa uhusika una mfungo wake katika riwaya mpya. Wahusika hawa ni mizuka wala sio wa mwili na roho. Hutokea sababu maalum kwa nini mtunzi akasukumika kubuni wahusika kama hawa. Wakati mwingine mtunzi huficha wasifu au sura halisi angalau kujenga maudhui maalum na kuiendeleza hadithi yake katika mazingira yakinifu japo ya kiajabu. Itadhihirika kuwa katika riwaya mpya majina ya wahusika hawa ni tofauti sana na wahusika wengine. Kwa mfano, katika *Babu Alipofufuka*, K ni jina ambalo haliwezi kuhusishwa na mtu halisi licha kuchukulia kuwa mhusika katika kazi ya fasihi ni chombo maalum cha kubainisha dhamira ya mwandishi kama anavyodai Gromov (1998). Utafiti huu umezingatia hilo na kuchukulia umbuji wa wahusika hawa wa kiajabuajabu kuwa wamevumbuliwa kuhalalisha dai la kihistoria katika kupata mustakabali halisi kwa matatizo ya uongozi barani Afrika.

Riwaya mpya ni zao la udenguzi. Mtindo wa usimulizi haufungamani na mtindo wa moja kwa moja bali huwa changamano na usiozingatia mantiki ya muktadha au wakati kama ilivyo

kwenye riwaya zenye uhalisia. Khamis (2007) anadai kuwa muendelezo wa fani ya usimulizi hurejelea matukio, falsafa na siasa za mwandishi na kuyaacha kutiririka bila ya kiungo mahususi cha ploti kwa visababisho vya wazi. Msomaji huachwa bila kujua kama anasoma kwa kuelekea mbele au nyuma mbele. Usimulizi huu ni wenye matatamatata kwa mujibu wa Walibora (2010).

Kwa kuzingatia maoni hayo tofauti kuhusu riwaya mpya, utafiti huu umechukulia kuwa riwaya kama *Babu Alipofufuka*, ni moja ya mikakati ya jamii ya sasa kufanya majaribio ya suluhu ya matatizo yake kupitia sanaa. Mikakati dhabiti imefanya msingi wa kujenga utafiti huu kwa nia ya kujenga jamii mpya isiyoweza kutenganishwa na mizizi ya jadi yake.

MATOKEO YA UTAFITI

Kwa tathmini ya msingi wa kwanza, riwaya ya *Babu Alipofufuka* imejenga taswira yenye magazigazi kuhusu suala la uhalisia-ajabu. Uhalisia-ajabu umeumbika kutokana na masuala yafuatayo: Lugha na matukio yanayohusiana na mambo ya kiajabu, Muungiliano baina ya wafu na ulimwengu wa kihalisia na hatimaye wahusika wa kiajabu ndani ya mazingira ya kuajabisha na uliokithiri mipaka ya udhahania kwa umbuji mkubwa wenye jazanda.

Kwa mujibu wa Kezilahabi (1985), uwasilishaji wa ujumbe katika riwaya zenye uhalisia-ajabu umechukua mkondo tofauti ukimithilishwa na riwaya za kihalisia katika fasihi ya Kiswahili. Anaendelea kueleza kuwa mkondo huu ni wenye kupotosha kwa makusudi na hata kuingiza vitu, hali na mambo yasiyo ya kawaida katika riwaya. Jambo la kuzingatia zaidi katika riwaya ya *Babu Alipofufuka* ni kuwa maudhui ya uhalisia-ajabu yanakwenda sambamba na vipengele vya utandawazi kudhihirisha uwepo wa ulimwengu mpya katika maisha ya mwanadamu na ambao unaendeshwa kwa teknolojia mpya. Vipengele hivi ni pamoja na uongozi, sayansi na teknolojia, utamaduni, umaskini na mabadiliko.

Katika uchanganuzi wa data ya utafiti huu mbinu zilizotumika kuwakilisha matumizi ya uhalisia-ajabu katika riwaya ya *Babu Alipofufuka* zilijitokeza kama ifuatavyo:

Nafsi-neni na Lugha katika uwakilishi wa uhalisia-ajabu

Mwandishi wa riwaya hii ametumia lugha ambayo kwa maneno ya kawaida yangeweza kufasiriwa kama lugha ya kiajabu na ambayo yamefinyangwa kuwa tofauti na lugha ya kawaida. Maneno ya kiajabu, miujiza na hali ya kushangaza, ili kuangazia masuala na matukio yaliyopita na kukithiri mipaka ya kihalisia. Mkabala huu unaafiki kutathmini jibu la swali la kwanza la utafiti huu: Je, uhalisia-ajabu unadhihirika vipi katika riwaya ya *Babu Alipofufuka* ?

Lugha ilibainika kuwa nguzo kuu iliyotambulisha uwepo wa uhalisia-ajabu katika riwaya hii. Lugha kama ilivyotumika iliweza kudhihirika kutokana na sauti-neni ya msimulizi na ambayo iliwakilisha nafsi mbalimbali na wakati mwingine kuibua utata mwingi. Masuala mbalimbali waliyoyapitia wahusika katika vitushi mbalimbali vile vile yaliweza kuonyesha ufinyanzi mkubwa wa lugha:

... N'nataka niifikie akili yake kupitia akili yangu. N'namrushia spaki za akili yangu. N'najaribu kumpenya nimkoleze uhaimauti wangu – kazi bure!

Maelezo haya katika uk 1 yanadhihirisha mshikamano wa kiajabu uliopo baina ya Babu na K. kwa mujibu wa mada ya utafiti huu, Babu anawakilisha kizazi cha viongozi waliokwisha kufa na ambao nadhari zao kubwa ni kuibuka upya kama mazigazi na kuishi tena ndani ya nafsi za viongozi wa kizazi kipya cha viongozi wanaowadhania kuwa ni mkosi mkubwa kwa bara la Afrika. Msimulizi anatumia nafsi ya kwanza kudhihirisha rai ambalo katika uhalisia wa kawaida hauna nafasi ya kutokea.

Matumizi ya Maandishi-mlazo kudhihirisha Lugha-sambazi katika usasa-leo

Maandishi mlazo yametumika pakubwa katika uk 1 hadi uk 3. Katika sehemu hizi lugha iliyotumika ilidhihirisha pakubwa awamu ya utambuzi. Utambuzi unakuwa jukwaa la Babu kuingia katika nafsi ya K angalau kumtambulishia mizizi na matawi ya ukoo wake katika ulimwengu wake mpya wa usasa-leo:

Uk 1...N'namwona lakini hanioni. Hata nikijipisha mbele, harufu yangu

haimwingii...N'nataka nifikie akili yake kupitia akili yangu...

*Kuna pingamizi bila shaka. K haamini ufufuzi wangu, ele ule wa Yesu. Sijui kwa nini amekuwa hivi siku hizi! Zamani sote tuliamini juu ya ufufuzi wa wahenga...kwamba hatuotei tunapita tu, kutoka ng'ambo moja kwenda nyingine, dunia ya kuwepo katika **ombwe** na ububu. Katika kukamilisha dwara...Labda hivyo utaniambia **kinehe** ...*

Uk 2 ... "K" nilijaribu tena kumwita, "K" nikampigia kelele.

"K..."

*Niliitikiwa na ombwe. Sauti yangu ikatuama huko mbali. Nilitaka kumwambia. La, nilitaka **kumtanabahisha kinywa kipana** kwamba sahani za vyakula anazoamrisha kuwekewa jibwa lake mimi siku hizi naziondoa...kwa sababu naona si halali. Nafanya hivyo kwa sababu najiaminisha kwamba mimi ni babu yake. Tena isitoshe, najaribu kumkumbusha K, **kilembwekeza** changu, kwamba wakati wetu mbwa walipewa chakula baada ya watu wote kushiba. Watu wote katika koo zetu kubwa, majirani na hata watu wa mbali...*

Said Ahmed Mohamed ametumia mtindo huu wa maandishi ya mlazo kubaini kuwa katika riwaya mpya za Kiswahili hususan *Babu Alipofufuka*, kuwa huwepo dhima muhimu ya kimaudhui ambayo huwasilishwa. Mwandishi huyu akiwa na nia ya kuihamasisha kizazi cha sasa cha viongozi wapya barani Afrika alijibidiisha kuwafunulia ukweli mchungu kuwa jadi zetu zina mizizi na matawi ya koo zetu. Hatuwezi kuishi leo bila ya kuishi jana, wala matatizo yetu kama Waafrika hayana suluhu katika teknolojia au usasa-leo pasina mshipa mwafaka wa kitamaduni kuunganisha mambo hayo mawili.

HITIMISHO NA MAPENDEKEZO

Kutokana na matokeo ya utafiti huu, madhumuni yote matatu yalitimizwa. Maudhui mbalimbali yaliyohakikiwa; uongozi, sayansi na teknolojia, utamaduni, umaskini na mabadiliko, yalibainisha kuwa yana uhusiano kwa njia moja au nyingine na suala la uhalisia-ajabu katika usasa-leo wa kiutandawazi. Kila maudhui yalijengwa katika

msingi wa utandawazi. Hivyo, uwakilishi wa uhalisia-ajabu katika mustakabali wa uongozi barani Afrika katika karne ya 21 katika riwaya ya *Babu Alipofufuka* unadhihirika katika maudhui ya riwaya hii. Ilibainika kuwa maudhui haya ya kitandawazi huonyesha madhara ya utandawazi katika nchi zinazoendelea. Madhara haya yalikuwa wazi katika hali ya maisha ya mwananchi wa kawaida na viongozi wao. Madhumuni ya pili yalitathmini mbinu zilizotumika kuangazia uhalisia-ajabu. Matokeo yalionyesha kuwa mbinu kama vile uhalisia-ajabu, mwingilianomatini, uasi na vurugu la kiwakati ziliweza kuonyesha kiini cha utandawazi na namna unavyoathiri mustakabali wa uongozi barani Afrika katika karne ya 21. Aidha, mbinu hizi zilitumika kusawiri uwakilishi wa utandawazi katika mataifa mbalimbali. Ilibainika kuwa mbinu hizi zilikashifu mtindo na sera za uongozi barani Afrika, sera hizo zilijengeka katika utawala wa wakoloni wa kukandamiza na kunyanyasa watu. Isitoshe, zilionyesha jinsi mahusiano kati ya mataifa yaliyo na uwezo yalitumia nguvu zao, uwezo na itikadi zao kuwanyanyasa na kudunisha nchi zinazoendelea. Hii ilizua ukosefu wa uthabiti katika michakato ya kijamii, kisiasa na kiuchumi. Madhumuni ya tatu ya kutathmini mitazamo ya mwandishi kuhusu suala la utandawazi, ilifikwa baada ya uchanganuzi wa tamathali za usemi zilizotumiwa na mwandishi. Kwa mfano, lugha ya mkemeo, falsafa ya kinaya na ukinzani, nyimbo, mazungumzo, matukio na visasili mbalimbali, urejeleo wa kazi nyingine, pamoja na sifa za wahusika. Mtazamo mkuu ulikuwa ni kutia shaka, kukemea na kisha kukosoa suala la utandawazi.

MAREJELEO

- Bergonzi, B. (1972). *The Situation of The Novel*. London, Nenguin Publishers.
- Crafts, N. (2000). Globalisation and Growth in 20th Century. Washington DC, IMF, Working Paper WP/00/44.
- Gromov, M. D. (1998). Nagona and Mzingile Novels, Tale or Parable. Swahili ForumVAAP No. 55.
- Jauch, H. (ed.). (2001). *Playing the Globalisation Game: The Implications of Economic*

- Liberalisation for Namibia*. Windhoek, Labour Resource and Study Institute.
- Kezilahabi, E. (1985). *African Philosophy and the Problem of Literary Interpretation*. Madison, University of Wisconsin.
- Kezilahabi, E. (1990). *Nagona*. Dar es Salaam: Dar es Salaam University Press.
- Khamis, S. A. M. (2005). "Vionjo Vya Riwaya Mpya ya Kiswahili." *Research in African Literatures* 36/1: 92-108. Bayreuth: Bayreuth University.
- Khamis, S. A. M. (2007). "Utandawazi au Utandawizi: Jinsi lugha ya Riwaya Mpya ya Kiswahili Inavyodai." *African Journalism Online* Vol 70: SWAHILI FORUM 14: 165-180
- Lindfors, B. (1981). Ngugi wa Thiong'o's early journalism. *Journal of Postcolonial Writing*, 20(1), 23-41.
- Mbatiah, M. (1990). *Dhana ya Kukua Kwa Mwandishi Kama Inavyodhihirika Katika Kazi za S. Robert na S.A Mohamed*. Tasnifu ya Uzamili ambayo haijchapishwa. Nairobi: Chuo Kikuu Cha Nairobi.
- Mohamed, S. A. (1981). "Kupatana na Riwaya zangu." *Mwamko* 2. *Jarida la Chama cha Kiswahili Chuo Kikuu cha Nairobi*.
- Mohamed, S. A. (2002). *Babu Alipofufuka*. Nairobi: J. K. Foundation.
- Njogu, K. na Chimera, R. (1999). *Ufundishaji wa Fasihi: Nadharia na Mbinu*. Nairobi: Jomo Kenyatta Foundation.
- Nyerere, J. (1962). *Hotuba kuhusu utamaduni*. Retrieved <http://www.lukomwalange.blogspot.com> on 13/3/2013, 1:30pm.
- Pillai, P. (2011). Negative Effects of Globalisation. At <http://www.buzzle.com/author>. retrieved on 13/2/2013, 12:20pm.
- TUKI (2004). *Kamusi ya Kiswahili Sanifu*. Oxford University Press.
- TUKI (2006). *English –Swahili Dictionary*. University of Dar es Salaam, Institute of Kiswahili Study.
- Walibora, K. (1996). *Siku Njema*. Nairobi: Longhorn Kenya.
- Walibora, K. (2010). "Uhalisia na Uhalisiamazingaombwe: Mshabaha kati ya Dunia Yao na *The Tin Drum*." SWAHILI FORUM 17. Uk 143-157. Mainz: Johannes Gutenberg University.
- Wamitila, K. W. (2002). *Bina-Adamu!*. Nairobi, Phoenix Publishers.